

3. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>> – Загол. з екрану.
4. Психологічна енциклопедія / Автор-упорядник О.М.Степанов. – К: «Академвидав», 2006. – 424с.

В статье раскрыты отдельные вопросы исследования потребностей гетерогенной группы – одаренные дети, представлены результаты исследования и осуществлен их анализ. Предоставлено аналитическую информацию о численности одаренных детей и их особые потребности, а также готовность педагогов общеобразовательных учебных заведений к работе с ними. Представлены полученные результаты анкетирования, освещающих конкретные потребности одаренных детей.

Ключевые слова: одаренные дети, потребности одаренных детей, работа с одаренными учащимися.

The article deals with some issues of researching the needs of heterogeneous groups – gifted children. The results of the carried out research have been provided. The analytical information on the number of gifted children and their special needs and readiness of teachers of secondary schools to work with them has been mentioned. The results of the survey, covering the specific needs of gifted children, have been provided.

Key words: gifted children, the needs of gifted children, work with gifted children.

УДК 37.013.42+37

СПЕКТР ПРОФЕСІЙНИХ ОБОВ'ЯЗКІВ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ У ЦЕНТРАХ МАТЕРІ ТА ДИТИНИ ТА ГОТОВНІСТЬ СТУДЕНТІВ ДО ЇХ ВИКОНАННЯ

Шеремет Алла Михайлівна

м.Хмельницький

У статті проаналізовано професійну діяльність майбутніх соціальних педагогів у роботі з клієнтами соціальних центрів матері і дитини. Автором досліджено спектр проблем з якими звертаються клієнти у центри. Висвітлено основні завдання, функції та провідні напрямки практичної роботи соціального педагога, що працюватиме у центрах. На основі опитування та анкетування встановлено дійсний стан готовності студентів до професійної діяльності у соціальних центрах матері і дитини.

Ключові слова: майбутні соціальні педагоги, соціальні центри матері і дитини, професійні обов'язки, готовність.

У нашій державі сьогодні спостерігається суттєвий спад виробництва через нестабільну соціально-економічну та політичну ситуацію. Як результат такого стану речей відбувається зниження рівня життя більшості населення. Можемо констатувати ще одну гостру проблему сучасної української дійсності зниження моральних цінностей у суспільстві та зростання насильства і злочинності. Усі названі чинники призвели до втрати поваги до материнства та збільшення кількості соціального і біологічного сирітства. Відзначимо, що саме ставлення до материнства та дитинства є найкращими індикаторами благополуччя та соціальної зрілості суспільства.

Для профілактики соціального сирітства Україна зобов'язалась забезпечити розвиток сімейних форм виховання дітей, позбавлених батьківського піклування та підтримувати сім'ї з дітьми, які опинились у кризовій ситуації. У практичному аспекті для реалізації поставленого завдання в нашій державі створюються соціальні установи нового типу – Соціальні центри матері і дитини. Одним із найвагоміших завдань цих соціальних структур є надання різних видів допомоги (соціально-педагогічної, психологічної, правової, медичної) клієнтам, до яких належать жінки на сьомому-дев'ятому місяці вагітності та матері з дітьми віком від народження до 18 місяців, які опинилися в складних життєвих обставинах, що перешкоджають їм виконанню материнських обов'язків. У соціальних центрах матері і дитини жінки мають змогу отримати як педагогічні консультації так і психологічну підтримку, а також отримати комплекс послуг щодо соціально-педагогічного супроводу та здобути практичні навички по догляду за своїми дітьми.

Беручи до уваги той факт, що зазначені центри є доволі новими соціальними структурами, то особливої актуальності потребує питання про теоретичну та практичну підготовку кваліфікованих фахівців, які здатні високому професійному рівні працювати із клієнтами. До таких фахівців, у першу чергу, відносяться соціальні педагоги, практичні психологи та соціальні працівники. Зауважимо, що питання професійної підготовки майбутніх соціальних

педагогів у своїх наукових публікаціях висвітлювали О.Безпалько, П.Гусак, І.Зверева, А.Калська, О.Карпенко, І.Козубовська, Л.Міщик, В.Поліщук, С.Харченко, та ін. Проведений аналіз наукової літератури дає підстави для констатації того, що психолого-педагогічні аспекти життєдіяльності та проблеми сім'ї, а також сімейного виховання досліджувалися А.Антоновим, Н.Кузнєцовою, А.Мудрик. Теоретичні та практичні питання підготовки молоді до сімейного життя вивчали З.Зайцева, В.Постовий, Є.Сичова та ін. Зміст та складові усвідомленого батьківства розкрито у роботах І.Братусь, Л.Буніної, В.Кравця, Г.Лактіонові. Проте ще й нині спостерігається певний дефіцит практичних напрацювань, які стосуються професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів до профілактики соціального та біологічного сирітства. Потребують вивчення теоретико-практичні аспекти, які пов'язані із практичними механізмами формування готовності майбутніх соціальних педагогів до професійної діяльності у соціальних центрах матері і дитини. Усе вище означене й було покладено в основу написання статті.

Мета статті – проаналізувати спектр професійних обов'язків майбутніх соціальних педагогів у Соціальних центрах матері і дитини та дослідити стан готовності студентів їх виконувати.

Майбутній соціальний педагог у фаховому аспекті повинен розглядатися як суб'єкт діяльності, який володіє ґрунтовною системою професійних цінностей та має міцні теоретичні знання і сформовані практичні уміння. Критерієм сформованості професіоналізму є готовність майбутнього соціального педагога до самостійного здійснення багатопрофільної практичної діяльності. Формування професійної компетентності майбутнього фахівця соціально-педагогічної сфери сьогодні набуває вагомого значення через зростаючий рівень запитів, які пред'являють до нього клієнти. Майбутній фахівець, вступаючи у професійне життя, має уміти надати психолого-педагогічну допомогу на високому рівні професійної компетентності. Серед клієнтів майбутніх соціальних педагогів можуть бути жінки, які не готові до виконання своїх материнських обов'язків. Зазвичай, такі клієнти можуть перебувати у Соціальних центрах матері і дитини. Таким чином – ці структури також потрапляють у спектр професійної діяльності, де може працювати майбутній соціальний педагог.

Як зазначає І.Зверева та Ж.Петрочко [2, с.15] нині в Україні розвинута система роботи щодо запобігання і подолання проблеми відмови від новонароджених дітей, наявний широкий спектр соціальних, соціально-педагогічних послуг, які надаються молодим матерям: допомога психологів, соціальних працівників та педагогів, надання всієї необхідної інформації, забезпечення безкоштовним харчуванням, створення належних житлово-побутових умов для матері та дитини, забезпечення нормальної жит-

тедіяльності, сприяння здобуття освіти, медичне обслуговування, захист прав та інтересів у спеціальних центрах. Проте, варто наголосити на тому, що не усі матері, які мають намір, в силу різних об'єктивних та суб'єктивних причин, залишити власну дитину знають про ці Центри та послуги, які там надаються.

Отже, варто коротко дослідити загальні питання діяльності Соціальних центрів матері і дитини та розглянути спектр професійних обов'язків у них соціального педагога. Соціальні центри матері і дитини (Центри) призначені для тимчасового проживання жінок на сьомому – дев'ятому місяці вагітності та матерів з дітьми віком від народження до 18 місяців, які опинилися в складних життєвих обставинах, що перешкоджають виконанню материнського обов'язку. Встановлено, що основна мета діяльності Центрів є запровадження нових форм соціальної підтримки жінок та запобігання відмови батьків від новонароджених дітей. Зупинимось на характеристиці клієнтів, які є цільовими користувачами послуг Соціальних центрів матері і дитини. До таких клієнтів, в першу чергу, належать:

- одинокі матері;
- неповнолітні, мами з дітьми, які постраждали від насилля;
- жінки на останніх місяцях вагітності, коли існує ризик, що вони залишать дитину після народження;
- матері та вагітні жінки, які зростали в інтернатних закладах.

Встановлено, що загальний соціальний портрет більшості клієнток центрів матері і дитини – це молоді жінки, які мають середню освіту та випускниці інтернатних закладів, що мають недостатню кількість знань та практичних навичок піклування про власне здоров'я та здоров'я своєї дитини, а також у них є незадовільні матеріально-побутові умови для проживання та виховання дитини.

Зупинимось на характеристиці основних завдань Центрів. До основних завдань, які виконують працівники Центрів можна віднести наступні: забезпечення першочергових потреб клієнтів на період вирішення їх складних життєвих обставин; надання соціальної, психологічної, юридичної підтримки матерям з метою подолання складних життєвих обставин; створення належних житлово-побутових умов для нормальної життєдіяльності матері та дитини й забезпечення дитині належного догляду без відокремлення від матері; підготовка матері з дитиною до успішної адаптації у суспільстві; створення сприятливих умов для розвитку дитини; захист прав та інтересів дітей та жінок, які там тимчасово проживають. Зауважимо, що до виконання цих завдань майбутнього соціального педагога доцільно готувати ще зі студентської лави.

З практичної точки зору, як зазначають науковці [1; 3; 5; 6], майбутній фахівець, що прийде на роботу в Центр повинен бути готовим до виконання певних функцій, серед яких найголовнішими є:

- проведення попередньої співбесіди з жінками та ознайомлення їх з правилами внутрішнього розпорядку;
- організація психологічної діагностики та надання психолого-педагогічної допомоги жінкам, що перебувають акушерсько-гінекологічних, неонатологічних та педіатричних відділеннях;
- розробка конкретного плану соціального супроводу (визначення методів та форм роботи) осіб, які тимчасово проживають у Центрі;
- проведення соціального інспектування (нагляд, контроль, аналіз та експертиза) умов проживання осіб після вибування із Центру;
- допомога у виконанні індивідуальних програм адаптації, реабілітації та реінтеграції в соціум осіб, які тимчасово проживають у центрі;
- проведення обліку соціально-педагогічної роботи з особами, які тимчасово проживають у Центрі, підготовка статистичних, інформаційних та аналітичних матеріалів, які належать до компетенції фахівців Центру.

Отже, з метою забезпечення належної діяльності Соціальних центрів матері і дитини у їхній штат введено посаду соціального педагога, на якого безпосередньо покладено такі функції, як: забезпечення ефективного виконання покладених на Центр завдань щодо участі у реалізації державної молодіжної політики у сфері

соціальної адаптації та підготовку до самостійного життя осіб з числа одиноких матерів, неповнолітніх матерів, що потрапили в складні життєві обставини. На основі опрацювання наукової літератури [3; 6; 7] встановлено, що соціальний педагог Центру допомагає жінкам набути навички догляду за дитиною, готує їх до самостійного ухвалення рішень щодо розв'язання своїх життєвих проблем. Тобто, соціальний педагог повинен навчити жінок захищати власні права і права своєї дитини, налагоджувати контакти з родичами, біологічним батьком своєї дитини, оформити документи для отримання соціальної допомоги, а також посилено допомагає у розв'язанні життєво важливих питань, надає підтримку у продовженні навчання, відвіданні професійних курсів.

До основних службових обов'язків соціального педагога, який працюватиме у Центрі належать: проведення соціально-психолого-педагогічної роботи щодо організації та запровадження нових форм соціальної підтримки жінок та запобігання відмови батьків від своїх новонароджених дітей, здійснення соціального супроводу; вплив на подолання особистих, міжособистісних, внутрішньо-сімейних конфліктів, надання необхідної консультативної, психолого-педагогічної допомоги; дотримання педагогічної етики, повага до особистості, захист її від насилля, пропаганда здорового способу життя; проведення групових та індивідуальних занять з метою корекції та реабілітації психоемоційного стану мешканців.

Як констатує у своїй статті Н. Олексюк [4], соціальний педагог повинен бути готовим до впровадження у свою практичну діяльність різноманітних форм соціально-педагогічної діяльності з матерями-відмовницями, які «мають специфічні ознаки: функціональність (пріоритетність для певного напрямку соціально-педагогічної діяльності), структурність (відповідність спеціалізованим вимогам до підготовки та проведення окремих типів форм), та інтегративність (результати, одержані при використанні одних форм, сприяють впровадженню інших)» [4, с.121]. Таким чином, різноманітність форм діяльності з клієнтами сприятиме усвідомленому материнству та зменшенні кількості жінок, які відмовилися від своїх новонароджених дітей.

Зазначимо, що ефективність соціально-педагогічних послуг, які отримують клієнти соціальних центрів матері і дитини повністю залежить від кваліфікованості соціальних фахівців, які там працюють. Виходячи з цього, ми поставили собі завдання з'ясувати стан готовності студентів випускного курсу до практичної діяльності з клієнтами Центрів. З цією метою нами було розроблено анкетування для студентів, у якому взяли участь майбутні соціальні педагоги, що здобувають освіту в Хмельницькому національному університеті, Тернопільському національному університеті імені Володимира Гнатюка, Бердянському державному педагогічному університеті, Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка, Східноєвропейському національному університеті імені Лесі Українки загальною кількістю 160 студентів. Анкетування передбачало дослідження спектру професійних обов'язків майбутніх соціальних педагогів у Соціальних центрах матері і дитини.

Ми, зокрема, просили студентів розробити бесіду з вагітними жінками щодо усвідомленого материнства. Встановлено, що практично усі запитання були зверховими та не були змотивованими. Викладацька комісія встановила, що лише бесіди 27 (16,87%) студентів можна вважати розробленими на належному рівні. У процесі анкетування було встановлено що, на превеликий жаль, більшість студентів не знають технології потрапляння юної матері до Центру та не можуть підготувати юну матір до розміщення у Центр. Також під час усної бесіди нами було встановлено, що майбутні соціальні педагоги не орієнтуються в посадових обов'язках, функціях, правах соціального педагога в Соціальних центрах матері і дитини.

Відрадним вважаємо той факт, що під час констатувального дослідження з'ясовано, що студенти переконані у тому, що професійна діяльність соціального педагога у Центрах є досить вагомою та потрібною з огляду на демографічні та психолого-педагогічні проблеми нашого суспільства. Суттєвий позитив вбачаємо у тому, що більшість студентів 135 (84,37%) переконані необхідності ґрунтовних теоретичних знань та сформованості практичних умінь у роботі з клієнтами Соціальних центрів матері і дитини. Отже, мож-

на констатувати про доцільність цілеспрямованої соціально-педагогічної діяльності зі студентами у зазначеному напрямку.

Висновки. Отже, для попередження відмов від дітей раннього віку в Україні створюються установи нового типу – соціальні центри матері і дитини. Студенти, що прийдуть на роботу у ці структури повинні уміти надати клієнтам соціально-педагогічну, психологічну, правову, медичну допомогу жінкам на сьомому-дев'ятому місяці вагітності та матерям з дітьми віком від народження до 18 місяців, які опинилися в складних життєвих обставинах, які не дають їм можливість належним чином виконати материнські обов'язки. У процесі дослідження встановлено недо-

статній рівень підготовки студентів у цьому напрямку та визначено необхідність додаткової діяльності зі студентами спеціальності соціальна педагогіка до роботи з клієнтами Соціальних центрів матері і дитини. Такий підхід допоможе майбутньому фахівцеві, що працюватиме в соціально-педагогічній сфері стати професіоналом та кваліфіковано надавати допомогу клієнтам Центрів у розв'язанні психолого-педагогічних проблем.

Перспективи наших подальших досліджень лежатимуть у площині розробки практичних механізмів вдосконалення готовності майбутніх соціальних педагогів до роботи у Соціальних центрах матері і дитини.

Література та джерела

1. Зайцева З.Г. Діяльність центрів соціальних служб для молоді щодо здійснення соціальних робіт з молоддю сім'ю в Україні / З.Г.Зайцева // Соціальна робота : теорія, досвід, перспективи. – 2006. – 256 с.
2. Інноваційні технології соціальної роботи з профілактики відмов від новонароджених дітей : [методичний посібник] / [за заг. ред. І.Д.Звереві, Ж.Д.Петрочко]. – К.: Століття, 2008. – 228 с.
3. Методичні матеріали з питань формування усвідомленого батьківства / [за ред. Г.М.Лактіонової]. – К.: Держсоцслужба, Християнський дитячий фонд. – 2006. – 96 с.
4. Олексюк Н.С. Зміст роботи соціального педагога щодо попередження відмови від новонароджених дітей / Н.С.Олексюк // Науковий вісник Чернівецького університету: 36. наук. праць. Вип. 679. Педагогіка та психологія. – Чернівці : Чернівецький нац. у-т, 2014. – С.117-124
5. Робота з сім'ями, які потребують професійної соціально-педагогічної підтримки / [за ред. Т.Ф.Алексєєнко]. – К.: Основа-Принт, 2007. – 128 с.
6. Соціально-педагогічна робота з проблемними сім'ями: Навчально-методичний посібник / [Капська А.Й., Олексюк Н.С., Калаур С.М., Фалинська З.З.]. – Тернопіль: Астон, 2010. – 304 с.
7. Соціальний супровід сімей, які опинилися в складних життєвих обставинах: Методичний посібник / І.Д.Зверєва та ін. – К.: Держслужба, 2006. – 104 с.

В статтє проанализировано професіональну діяльність будучих соціальних педагогів в роботі з клієнтами соціальних центрів матері і ребенка. Автором изучены проблемы, с которми обрацаются клієнти в центри. Освещены основныє задачи, функции и направления практической деятельности соціального педагога, который будет работат в центре. На основаниі проведенного опроса и анкетирования установлен уровень готовности студентів у професіональній діяльності в соціальних центрах матері і ребенка.

Ключевые слова: будучие соціальныє педагоги, центри матері і ребенка, професіональныє обязанности, готовность.

The article analyzes the professional activity of future social teachers during their work with clients in Centres for Mothers and Children. The author has researched the spectrum of problems the customers are facing when they are applying to the centers. The major tasks, functions and leading areas of practical work of the social teacher who will work in the center have been highlighted. On the basis of the survey and the questioning the actual state of students' readiness for professional careers in social Centres for Mothers and Children has been discovered.

Key words: future social teachers, social Centres for Mothers and Children, professional responsibilities, willingness.